

AKADEMİK BÜLTEN

Cilt: 11 Sayı: 2 Yıl: 2013

AKADEMİK BÜLTEN

Cilt: 11 Sayı: 2 Yıl: 2013

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
Editör'ün Notu	1
Dünden Bugüne Üniversiteler	2-6
Tasarım ve Planlama Eğitimi Neden Diğer Bilim Alanlarındaki Eğitime Benzemiyor?	7-11
Üniversiteler Ve Bütçe	12-15
Üniversite Gündeminden	16-18
Duyuru	19

EDİTÖR'ÜN NOTU

Değerli Öğretim Üyeleri,

Bültenimizin bu yılki ikinci ve son sayısında, üç imzalı yazı ve Üniversite haberleri yer almaktadır. Editörün “Dünden Bugüne Üniversiteler” başlıklı yazısı, demokratik, özerk, laik üniversite mücadelesinin otuz yılı aşkın geçmişini ana hatlarıyla değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Doç. Dr. Nilgün Görer Tamer’in “Tasarım ve Planlama Eğitimi Neden Diğer Bilim Alanlarındaki Eğitime Benzemiyor” isimli yazısı, Mimarlık Fakültesindeki planlama ve tasarım odaklı eğitimin, özellik ve kalitesini belirleyen fiziki ve insani etkenlerin analizine yönelik bir akademik yazıdır. Yrd. Doç. Dr. Haydar Lütfü Ejder ise “Üniversite ve Bütçe” başlığı altında, birçoğumuzun eksik bilgi ve kavrayışa sahip olduğu bir konuda üniversitenin finansal kaynaklarını açıklamaya çalışmıştır. “Üniversite Gündeminden” başlığı altındaki yazıda özellikle akademik kadro mağduriyetlerinin hukuki boyutlarının ilginizi çekeceğini düşünüyoruz. Bültenimizde son olarak 12. Olağan Genel Kurul duyurusunu dikkatlerinize sunuyoruz.

Sevgi ve saygılarımla
Prof. Dr. M. Tuba Ongun
Editör

DÜNDEN BUGÜNE ÜNİVERSİTELER

Prof. Dr. M. Tuba Ongun

Ülke siyasetinin yakıcı gündeminin, yükseköğretim sistemi ve üniversitelerimizin sorunlarının çok önüne geçtiği günler yaşıyoruz. YÖK'ün hazırladığı Yükseköğretim Yasa Taslağı'nın rafa kaldırılma serüvenini, Akademik Bülten Yıl: 2013, Sayı: 1'de ele almıştık. Yaklaşık on aydır "üniversite reformu" gündemden çıkmış bulunuyor. YÖK ve hükümet çevreleri, zaman zaman basında "Bakan'dan Akademisyenlere Zam Müjdesi" (Memurlar.net, 07.05.2013) ve "Maaş Konusunda Reform Kaçınılmaz" (Memurlar.net, 21.08.2013) gibi başlıklarla yer bulan, özlük haklarına ilişkin ve yıllardır kanıksanmış açıklamalar dışında üniversite sorunlarına girmemeye çalışıyor.

Bültenimizin bu sayısında, Derneğimizde sürdürdüğüm yöneticilik görevini devretmeye sayılı günler, emekliliğine ise sayılı haftalar kalmış bir akademisyen olarak, üniversitelerimizin dünü ve bugününe ilişkin düşüncelerimi sizlerle paylaşmaya çalışacağım. Otuzdört yıla yaklaşan meslek yaşamımda, tanıdığı olduğum ya da içinde bulunduğum demokratik-özerk üniversite mücadelesini bu bağlamda değerlendirmek istiyorum.

12 Eylül'den 28 Şubat Günlerine

12 Eylül 1980 darbesi ve 1982 yılında bu darbenin bir ürünü olarak doğan YÖK üzerine çok şeyler söylendi ve yazıldı. YÖK'ün yol açtığı yıkımı kavramak açısından, 1402 Sayılı Yasa ile sorgusuz-sualsiz görevinden

alınan veya istifaya ya da erken emekliliğe zorlanan öğretim elemanı sayısının H. Özen'in verdiği bilgilere göre 4970 dolayında olduğunu anımsatmak bile sanırım yeterlidir.

YÖK'le gelen, aşırı merkezîyetçi, otoriter ve siyasal planda hayli reaksiyoner yeni yapı, kısa sürede yerleşirken, öğretim üyelerinin önce (1986) Tüm Öğretim Elemanları Derneği (TÜMÖD), daha sonra üniversite dernekleri ve eğitim sendikalarında örgütlenmeye başladıkları gözlemlendi. YÖK sisteminin yarattığı sorunlar ve bunlar karşısında oluşan tepki ve eleştiriler karşısında yargı organları ve iktidarlar, aldıkları karar ve yasal düzenlemelerle sistemde bazı değişikliklere yöneldi.

Bu değişikliklerden biri 1402 Sayılı Yasayla görevine son verilen öğretim elemanlarının üniversitelere dönmelerine olanak tanıyan ve 1990'da yürürlüğe giren Danıştay kararıydı. Bir diğeri 1992'de kabul edilen, rektör atamalarına ilişkin yasal düzenlemeydi. Buna göre, üniversitelerde öğretim üyelerinin oy kullandığı "temayül yoklamaları" yoluyla en yüksek oyu alan altı aday belirlenecek, YÖK Genel Kurulu'nda bu sayı üçe indirilip Cumhurbaşkanı'na sunulacak ve Cumhurbaşkanı bunlardan birini atayacaktı. İlk başlarda önemli bir adım gibi görülen bu değişikliğin, uygulamada öneminin zamanla tamamen yok olduğu yaşandı ve görüldü.

Görülen bir başka gerçek daha vardı: Oluşan yapının üniversiteleri bazı sağ siyasetlerin arka bahçesi haline getirdiği ve üniversite yönetimlerinin görülmemiş bir gayretkeşlikle siyasal kadrolaşmaya yöneldiği! Bu arada üniversite dernekleri de çoğalıyor ve DYP-SHP Koalisyonu'nun izin verdiği, oldukça sınırlı ve görece demokratikleşme ortamında etkinliklerini artırmaya çalışıyordu. İşte 1994 yılında ilk Üniversite Kurultayı bu ortamda toplandı.

Bu gelişmeler 28 Şubat 1997 Kararlarıyla bir anlamda kesintiye uğradı. İktidardaki Refahyol Koalisyonu'nun yıkılmasından sonra da etkisini bir süre devam ettiren 28 Şubat süreci karşısında alınacak tavır, öğretim elemanları ve üniversite dernekleri arasında görüş ayrılıkları ve ayrışmalara neden oldu. Üniversite derneklerinin, bağımsız bir tutum alarak, laik, demokratik özerk üniversiteyi ve bilimsel eğitimi koşulsuz savunan bir çizgide birleşmeleri gerekirken bu gerçekleşemedi ve oldubittiler kabullenildi. Söz konusu ayrışmaların da etkisiyle, 1997 yılındaki 4. Üniversite Kurultayı'ndan sonra 5. Üniversite Kurultayı'nın toplanması için 2010 yılına kadar beklemek gerekti.

Bir Ara Dönem: 2002-2007

2 Kasım 2002 Genel Seçimleriyle iktidara gelen AKP'nin Acil Eylem Planı'nın öncelikleri arasında "Yükseköğretimin Yeniden Yapılandırılması" bulunuyordu. Ne var ki, önce Bakan Erkan Mumcu, daha sonra Hüseyin Çelik döneminde hazırlanan taslaklar; YÖK ve üniversite yönetimlerinin eleştirisi ve tepkileriyle karşılaşınca geri çekildi.

2002-2007 döneminde yükseköğretim sisteminde oldukça yoğun bir mücadele yaşandı. Bir yanda Cumhurbaşkanı, YÖK, rektörler ve dekanlar; diğer yanda hükümet ve siyasal iktidarın atadığı kadroların yönettiği bakanlık ve kamu kuruluşlarının yer aldığı mücadele; 2007 yılında önce Cumhurbaşkanı ve YÖK Başkanı'nın, 2008'de ise YÖK Genel Kurulu'nun yapısının değişmesine kadar sürdü. Bu mücadelede YÖK'ün dekan ve rektör atamalarına; Hükümetin ise bütçe, döner sermaye gibi alanlara hakim olması, ciddi gerilimlere yolaçtı. 2009 yılına gelindiğinde ise bazı eski rektörlerin darbecilikle suçlanarak tutuklanmaları, yalnız üniversite değil, kamuoyu

vicdanında da yara açan ve toplumdaki kutuplaşmayı artıran bir gelişme olarak algılandı.

2002-2007 ara döneminde YÖK ile siyasal iktidar arasında bir sürtüşme yaratmadan uygulamaya konan Bolonya Süreci, YÖK tarafından 1999'da benimsenmişti. Yükseköğretimde özelleştirmenin hızlanmasını ve piyasa önceliklerinin ağırlık kazanmasını hedefleyen bu süreç, yeni sorunların kaynağını oluşturmaya başladı. Bolonya Süreci'nin temel felsefesi, sosyal devletin tasfiyesini amaçlayan neoliberal ideolojydi.

Dönüşümün Ortasında Üniversiteler

Beşinci Üniversite Kurultayı'nın 15-16 Ekim 2010 tarihlerinde Ankara'da ve ODTÜ'de onüç yıl aradan sonra toplanması başlı başına anlamlı bir olaydı. Üniversitelerin yaşadıkları sorunların yeni boyutlar kazandığının işaretiydi. Onüç derneğin temsil edildiği Kurultay'da kırküç bildiri sunuldu. Kurultay sonunda kabul edilen Bildirge'nin başlıkları, bugünün sorunlarının kavranması açısından aydınlatıcıdır. Bu başlıkları sırayla verelim: "Baskı Altında Suskun Üniversite Modeli Kabul Edilemez", "Kâr İçin Bilim, Ticaret İçin Eğitim Yapılamaz", "Bilim ve Eğitimin Metalaşması Çürümeye Yol Açmaktadır", "Üniversitede Gericiliğe İzin Verilemez", "Rektörlük Seçimlerinde Seçilenin Değil Atananın Onaylandığı Sistemden Vazgeçilmelidir", "Atama ve Yükseltmelerde Tek Ölçüt Bilimsel Liyakat Olmalıdır", "Bilimsel Çalışma ve Yükseköğretimde Niteliğe Ağırlık Verilmelidir" ve "Ulusal Bilim Politikası Oluşturulmalıdır" (5. Üniversite Kurultayı, Orta Doğu Öğretim Elemanları Derneği, BRC Matbaacılık, Ankara, 2011, ss. 507-509).

6. Üniversite Kurultayı, 5. Kurultay'dan yaklaşık yedi ay sonra İstanbul'da toplandı. İki toplantı arasındaki sürenin kısalığının da etkisiyle, gündemler ve konular birbirine çok yakındı. Yeni olan, 50/d maddesi uyarınca işini kaybetme tehlikesiyle yüz yüze olan araştırma görevlilerinin kararlı sesinin de Kurultay'a yansımaysdı.

7. Üniversite Kurultayı Aralık 2012'de ve 6. Kurultay'dan 1,5 yıl sonra toplandığında, eğitim sistemimizde önemli bir eksen kayması bütün eleştiri ve tepkilere karşın gerçekleşmiş ve kesintili eğitim başlatılmıştı. Yeni sistemin ana unsuru imam-hatip ortaokulları ve liseleriydi (Bkz. Akademik Bülten, Yıl: 2013, Cilt: 1, Sayı: 1).

Bir bütün olarak değerlendirildiğinde, 2009 yılında TÜBİTAK'ın Darwin'i sansürlemesinden bu yana; ilahiyat fakültelerinde felsefe derslerinin YÖK tarafından önce kaldırılıp sonra tekrar müfredata konması, imam-hatip liseleri müfredatının bütün ortaokul ve liselere yayılmasına ve ilköğretimde örtünmenin serbest olmasına ilişkin söylemler, yaşadığımız dönüşümün ciddiyetini göstermek açısından çarpıcıdır. Akademik yükseltme ve atamalarda, kabul edilmiş akademik ölçütlere karşın hak ihlalleri de sürmekte, siyasallaşmadan kaynaklanan sorunlar büyümektedir.

Karanlığın yoğunlaştığı bu ortamda demokratik, laik ve özerk üniversite idealine inanan öğretim elemanlarının, Bilim ve Aydınlanma geleneğinin tarihsel mirasına sahip çıkarak, kendi aralarında en geniş birliği sağlamaları ve atacakları her adımda en geniş toplumsal desteği almaya çalışmaları kaçınılmaz bir görev olmaktadır.

Tasarım ve Planlama Eğitimi Neden Diğer Bilim Alanlarındaki Eğitime Benzemiyor?

Doç. Dr. Nilgün GÖRER TAMER (Şehir Plancısı)

Her fakülte içerdiği bölümlerin bilim alanına bağlı olarak farklılaşan öznel bir yapı oluşturur. Bu durum eğitim için gerekli altyapı ve donanımlara yansır. Öznel koşullardan kaynaklanan farklılıkların üniversite yönetimleri tarafından doğru algılanabilmesi / okunabilmesi, fakültelerin gelişmesinin önünü açar. Dolayısıyla fakültelerin iyi yönetilmesi üniversitenin bütününde eğitimin kalitesini belirleyici bir rol oynar. Bu yazı, Üniversitemizin Mimarlık Fakültesindeki planlama ve tasarım odaklı eğitimin özelliklerini ve bu eğitimin kalitesini belirleyen olmazsa olmaz altyapı ve donanımları anlatmak üzere kaleme alınmıştır.

Tüm eğitim alanları içerisinde tasarım ve planlama eğitimi, gerektirdiği altyapı ve donanımlar açısından farklılık gösteren bir alandır. Bu alanda mesleki eğitimin verildiği uygulamalı dersler, program içinde hem kredi hem de ders saati olarak ağırlıklı yer tutmaktadır. Uygulamalı ve özel değerlendirmeli derslerin ortak adı olan atölye (stüdyo), öğrenci ile birebir (usta çıkar ilişkisine benzetilebilir) çalışmanın olduğu ve “kritik”ler aracılığı ile ürünün ve öğrencinin geliştirildiği bir öğrenme sürecini kapsar. Bu süreç, teorik derslerde öğrenciye aktarılan bilginin içselleştirilmesine ve daha da basitleştirilerek teknik çizim-resim dersine indirgenemez. Atölye derslerinin kapsamı konusunda, öğrenciye öğretim üyesinin teorik bilgi verdikten sonra o bilgi doğrultusunda asistan gözetiminde öğrencinin tek başına çizim masası başında standart bir çizim kâğıdına sadece anlatılanı çizmesi ya da anlatılan teknik ile çizebilmesini sağlayan uygulamalı bir ders olarak değerlendirilmesi maalesef yanlış bir algılamadır. Öğrenme sürecinin ürünleri olan projelerin atölye öğretim üyelerinden oluşan bir jüri tarafından değerlendirilmesi ise bir diğer önemli farklılıktır.

Atölye dersleri, dört yıllık eğitim süreci içinde öğrencinin meslek yaşamında karşılaşacağı konuların temel altyapısını, sınırlı planlama, proje ve tasarım çalışmaları aracılığı ile problem çözmeye odaklanan bir araştırma, geliştirme ve yaratma sürecidir. Özellikle şehir ve bölge planlama eğitimi için araştırma planlama eğitiminin olmazsa olmaz bir parçasını oluşturur. Öğrencilerin mesleki ve akademik gelişimleri sürecinde kentlerde yapılan çalışmalar, yerinde yapılan araştırma, inceleme ve tespitlere dayalı bilgi toplama sürecidir. Bu nedenle her dönem yapılan ve bir hafta süren “saha araştırmaları” bir rekreatif gezi / etkinlik değil, atölye dersinin sahada sürdürülmesidir. Nasıl laboratuvar malzemesi gereksinmesi olan bölümlere üniversite malzeme temin ediyorsa, bu seyahatlerin bedelinin şehir ve bölge planlama bölümü öğrencilerine de ödenmesi gerekir. Çünkü planlama eğitiminin laboratuvarları kentlerdir.

Dolayısıyla atölye derslerinde sağlanan bilgi ve beceri doğrultusundaki çalışmalar, tasarım ve planlama eğitimi programlarının iskeletini oluşturmaktadır.

Atölye eğitim sürecinin gerektirdiği bilgi ve beceri (teorik bilgi, çizim, bilgisayar programı, araştırma ve analiz yöntemleri vd.), aynı anda, aynı dersin içinde, bir sürecin parçası olarak eş zamanlı verilmektedir. Bu nedenle tek bir öğretim üyesi ile ders yürütülemez. Atölye eğitiminin içerisinde farklı konular ve alan içindeki alt uzmanlık alanlarından oluşan geniş bir kadronun olması gerekir. Bu ne kadar çok öğretim görevlisi o kadar çok öğrenci (öğretim elemanı başına öğrenci) olarak aralarında doğru orantı kurulacak bir eğitim alanı değildir. Atölye grubu öğretim üyelerinin, herbir öğrenci ile karşılıklı olarak, ders saati süresince ilgilenebileceği sayıda öğrenci olması gerekir. Öğretim üyesinin niteliği ve sayısı ile öğrenci sayısı (maksimum 30 civarında olması) tasarım ve planlama eğitiminin kalitesi açısından oldukça önemli bir eşik değerdir.

Öğretim üyelerinin planlama ve tasarım alanları içindeki alt uzmanlık alanı konularındaki çeşitlilik kadar, kadronun yarı zamanlı öğretim üleriyle zenginleştirilmesi de bir diğer farklılıktır. Öğretim elemanı ve üyesinin dışında atölye çalışmalarında, mesleği özel sektörde ve kamu sektöründe icra eden profesyonellerin ayrı misyonları vardır. Atölye eğitim süreci içerisinde yarı zamanlı öğretim üye ve elemanlarının görevlendirilmesi, piyasa ve kamu alanlarıyla bir arayüz sağlamak açısından önemlidir. “Arayüz” ile tanımlanmak istenen akademik dünya dışında mesleğin icra edildiği alanda (piyasada) işi talep eden kamu kesimi ve özel sektörün gelişen ihtiyaçlarından haberdar olunması / var olan sorunların akademik alanda doğru değerlendirilerek sorunların (problemin) “ideal” çözümlerinin atölye dersleri kapsamında ele alınmasıdır. Kısaca “arayüz” bilimsel olan (ideal olan) ile pratik dünyanın kesiştiği alandır. Bu kesişme alanının oluşturulması iki yönlü avantaj sağlar. Birincisi eğitimin piyasa süreçleri ile kontrollü yaklaşmasını sağlar. Bu yaklaşma akademisyenin, bilimsel araştırma ve üretim süreçlerinden uzaklaşarak ticari bir sürecin aktörü haline gelmesini önler. Bu noktada döner sermaye aracılığı ile yapılan profesyonel işler için de bir not düşmekte yarar var. Döner sermaye aracılığıyla piyasada özel sektör tarafından işin özelliği gereği sağlanamayan işlerde, yapılacak çalışmaya farklı olarak yeni bir bakış açısı, yöntem, araç ve yaklaşım sağlanıyorsa, kısaca bilimsel bir emek ve çaba yapılan işe katılıyorsa ve bu katkının verilen eğitime doğrudan ya da dolaylı bir katkısı ve açılımı varsa anlamlıdır. Aksi takdirde piyasada elde edilebilecek bir ürünün (plan, proje, tasarım hizmetlerinin) benzerini sağlıyorsa, üniversite ve özel sektör arasındaki bu ilişki, işbirliği değil rekabet olur. İkinci avantaj, meslek alanındaki gelişmeler (hem bilimsel ve hem de piyasa talepleri açısından) karşılıklı ve eş zamanlı olarak öğrenciye aktarılır. Serbest çalışan tanınmış mimarların (büroların), şehir plancılarının ve tasarımcıların atölye dersleri kapsamında yarızamanlı görevlendirilmesinin yukarıdaki avantajlarına ek olarak, öğrencinin iş

yaşamını tanıması ve bu bürolarda staj olanağı sağlaması gibi avantajları da beraberinde getirir. Kamu kurumlarında çalışan uzmanların yarı zamanlı görevlendirilmesi konusu ise özellikle şehir ve bölge planlama bölümü açısından büyük önem taşımaktadır. Ülkemizde merkezi yönetim, yerel yönetim kurum ve kuruluşlarında planlama önemli ölçüde yönlendirilmektedir. Bu açıdan planlama ile ilgili kurum ve kuruluşlarda uygulanan tekniklerin ve araçların aktarılmasında, bu kurumlarda çalışan veya emekli olan uzmanların yarı zamanlı istihdamı, atölyelerde verilen eğitimin önemli bir zenginlik kaynağıdır.

Fiziksel koşullar ve ortam (ambians) belki de diğer fakülte binalarından mimarlık fakültesini ayırd edici somut en önemli fiziksel farklılıktır. Bu fiziksel farklılık atölye adı verilen ve mühendislikte teknik çizim yapılan büyük geniş bir sınıftan farklıdır. Bu farklılığı anlatmak için ve daha çarpıcı olarak ortam değerini ifade etmek için örnek olarak ülkenin önde gelen saygın mimarlık fakültelerinin bulunduğu yapılar verilebilir. İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Taşkışla'da, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yıldız Sarayı Korusunda bir yapı içinde eğitim vermektedir. Yeni kurulan üniversitelerin mimarlık bölümleri içinde Mardin'de Artuklu Üniversitesinin Mimarlık Fakültesi örnek verilebilir. Daha önce adliye ve hapisane olarak kullanılan geleneksel mimari özellikleri taşıyan bir yapının mimarlık fakültesi olarak kullanımının, hem üniversiteye hem kente hem de mimarlık eğitimi alan öğrencilere, kattığı değer önemlidir. Fakülte binası, bulunduğu ayrıcalıklı konumu ve restorasyon ile kazandığı yeni fiziksel kullanım özellikleriyle eğitimin bir parçası olarak "öğreten bir mekan" dır.

Bu açıdan üniversitemiz Mimarlık Fakültesinin önünde avantaja dönüşebilecek bir konu, yeni fakülte binası olarak bulunmaktadır. Üniversitemiz Mimarlık Fakültesi eskiden olduğu gibi yine Mühendislik fakültesi içinde yeni bir fakülte olarak varlığını sürdürmektedir. Fakülte için

tasarım ve planlama eğitimine uygun bir binanın yapılması ya da uygun bir tarihi yapı içinde eğitimin verilmesi, tasarım ve planlama öğrencilerinde farkındalık yaratacaktır.

Yazıyı sonuçlandırırken üniversite yönetiminin “eğitimin kalitesini artırma” hedefinden hangi uygulamalar aracılığı ile uzaklaştığının da altını çizmek gerekir. Hangi alanda olursa olsun öğrenci sayısı, dersliklerin öğrenci kapasitesi ve diğer fiziksel koşulların eğitimin kalitesini etkilediği ortadadır. Öğrenci sayısının bir atölyede 100 kişiyi bulduğu, masa sayısının yetmediği, bilgisayar ve gerekli programların sağlanamadığı, yetersiz bilgisayar laboratuvarları/ derslikler ve atölyelerde iyi niyetli bir eğitim ile diğer mimarlık fakülteleriyle yarışmanın olanağı yoktur. Öğrencilerin büyük umutlar ile hazırlandığı ve bir maratondan çıkarak üniversite sınavı sonrasında geldikleri fakültenin, meslek eğitiminin gerektirdiği fiziksel ortamı, kadroyu ve diğer olanakları ile bir bütün içinde öğrenciyi karşılaması gerekir.

Yönetim ve yöneticilerin tutumları kalitenin yükseltilmesi sürecinde ayrıca önemli bir rol oynar. Üniversite, kaliteyi sadece bazı fakültelerine yatırım (kadro, ödenek vb.) yaparak sağlayamaz. Üniversite tek tek bölümlerin gelişimine katkıda bulunarak fakültelerini geliştirir ve dolayısıyla üniversite için arzulan kalite düzeyi yakalanabilir. Üniversite idaresi tarafından dışlanan bölümler olduğu sürece buruk sınırlı bir gelişim izlenir. Fakültelerin öznel niteliklerini anlamadan tek bir şablon tutarak yönetmek, ek ders ve yolluk ödemelerine, atölye oluşumlarına müdahale etmek, kadro bekleyen öğretim elemanı ve üyelerini mağdur etmek, üniversitenin araştırma fonunu değersizleştirmek gibi uygulamalar, üniversite genelinde “kalite”yi arttırmayı hedefleyen bir idarenin başvuracağı araçlar değildir. Hedeflenen gaye ve bunun için kullanılan araçlar arasında tutarlılık olmalıdır. Araçların seçimi niyeti de belirler.

ÜNİVERSİTELER VE BÜTÇE

Yrd. Doç. Dr. Haydar Lütfü EJDER

Türkiye’de kamu üniversitesi sayısı gün geçtikçe artmakta ve her ilde açılan üniversitelerin yanı sıra, ilçelerde de üniversiteler kurularak, ülkemiz kamu üniversitesi bakımından sayıca zenginleştirilmektedir. Üniversite sayısının artması, ülkemizde üniversite mezununun artmasına neden olurken, bir yandan da yeni kurulan ve daha önce kurulmuş olan üniversitelerdeki eğitim – öğretimin kalitesinin ne düzeyde olduğu sorusunu gündeme getirmektedir. Üniversite kalitesinin artması ve uluslararası düzeyde bir eğitimin sunulabilmesi için, birçok etken ön plana çıkmaktadır. Bu etkenlerden bir tanesi ve önemli ölçüde belirleyici olanı, üniversitelerin finansman sorunudur. Ülkemizde üniversitelerin mali açıdan yeterince desteklendiğini ve üniversite eğitimine yeterli miktarda kaynak ayrıldığını söylemek mümkün değildir.

Üniversiteler, 01.01.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu’na göre, özel bütçeli kuruluşlardır. Buna göre, özel bütçe, “bir bakanlığa bağlı veya ilgili olarak belirli bir kamu hizmetini yürütmek üzere kurulan, gelir tahsis edilen, bu gelirlerden harcama yapma yetkisi verilen, kuruluş ve çalışma esasları özel kanunla düzenlenen ve 5018 Sayılı Kanuna ekli (II) sayılı cetvelde yer alan her bir kamu idaresinin bütçesidir”. Yasal tanıma göre, üniversitelerin kendi gelirleri vardır, kendi gelirleriyle kendi giderlerini finanse ederler ve açıkları kalırsa hazine yardımı ile bu açıklarını karşılarlar. Ayrıca, 5018 Sayılı Kanun’a göre, üniversiteler de diğer kamu kurumları gibi, bütçelerini stratejik plana dayalı performans esaslı bütçe sistemine göre düzenlemek zorundadırlar. Çünkü bu kanuna göre, “Kamu idareleri; kalkınma planları, programlar, ilgili mevzuat ve benimsedikleri temel ilkeler çerçevesinde geleceğe ilişkin misyon ve

vizyonlarını oluşturmak, stratejik amaçlar ve ölçülebilir hedefler saptamak, performanslarını önceden belirlenmiş olan göstergeler doğrultusunda ölçmek ve bu sürecin izleme ve değerlendirmesini yapmak amacıyla katılımcı yöntemlerle stratejik plan hazırlarlar”. 5018 Sayılı Kanun’a göre, üniversitelerin gelirleri ve tüm kaynakları bu yasaya göre belirlenecektir. Stratejik planlama ile orta vadeli bir perspektifle harcama ve gelir planlamasının da yapılması, üniversitelerin bütçe politikalarına dahil edilmiştir. Denetim süreci ise, iç denetim ve dış denetim olarak düzenlenmiştir. İç denetim, kendi bünyelerinde oluşan iç denetim kurulu tarafından yapılmakta iken, dış denetim Sayıştay tarafından yapılmaktadır. Üniversiteler, 5018 Sayılı Kanun çerçevesinde stratejik planlamaya dayalı performans esaslı bütçe sistemini uygulamak durumundayken, bütçe kodlama sistemi itibariyle de, bütçesini analitik bütçe kodlama sistemine göre düzenlemek zorundadır.

Analitik bütçe kodlama sistemi itibariyle, kamu üniversitelerinin gelirleri, öz gelirler ve hazine yardımı olarak ikiye ayrılır. Öz gelirler, öğrencilerden alınan harçlar, yayın gelirleri, taşınır – taşınmaz mal gelirleri, sosyal tesis gelirleri ve bağış ve yardımlar olarak tanımlanabilir. Üniversite öz gelirlerinin hiçbir şekilde üniversite giderlerini karşılayamadığı dikkate alındığında, üniversitelerin büyük oranda hazine yardımı ile finansmanlarını sağladıkları belirtilebilir. Dolayısıyla, üniversite gelirlerinin yüzde 90’lık kısmının hazine yardımıyla oluştuğunu ifade etmek mümkündür. Öz gelirler olarak belirtilen gelirlerin ise % 10 civarında olduğu görülmektedir. Bazı büyük üniversiteler, döner sermaye işletmelerine sahip olup, bu işletmelerden elde edilen gelirin önemli bölümü, döner sermaye geliri sağlayan personele maddi katkı sağlamak, aynı zamanda birimlerin araç – gereç ihtiyacını karşılamak için kullanılmaktadır. Döner sermaye gelirleri ortalama olarak, hazine yardımlarının % 20’sine ulaşmaktadır. 5018 Sayılı Kanun’un uygulamaya girmesiyle, döner sermaye işletmelerinin kaldırılacağı ve

gelirlerinin bütçe için alınacağı dikkate alındığında, temel geliri hazine yardımı olarak kalmaktadır.

5018 Sayılı Kanun'a göre bütçe süreci "Orta Vadeli Mali Plan" ile başlamaktadır. Maliye Bakanlığı tarafından hazırlanan 2014 – 2016 Orta Vadeli Mali Plan'da Merkezi Yönetim Bütçe ödenekleri belirtilmiştir. Buna göre yüz iki Kamu Üniversitesinin alacağı toplam ödenek 2014 yılında 16,7 milyar TL civarında olacaktır. Bu ödeneğin üniversitenin temel geliri olduğu dikkate alındığında ve öğrenci harçlarının da kaldırıldığı ve döner sermaye gelirlerinin de yasal mevzuat gereğince önemli ölçüde sınırlandırıldığı göz önüne tutulduğunda, bu ödenek üzerinden üniversite gelirlerini analiz etmek daha doğru olacaktır. Bu ödeneğin 2014 yılı için tahmin edilen gayrisafi milli hasılaya (GSMH) oranının % 1 civarında olduğu görülmektedir.

Üniversite gelirleri yukarıda belirtildiği gibi iken, üniversite giderlerini, personel giderleri, sosyal güvenlik kurumları devlet prim giderleri, mal ve hizmet alımları, cari transferler, sermaye giderleri ve transferleri olarak beşe ayırmak mümkündür. Genel olarak üniversitelere bakıldığında, üniversite giderlerinin ortalama olarak % 70'e yakınının personel giderlerine, % 10 civarında sosyal güvenlik kurumu devlet prim giderlerine, % 10 civarında mal ve hizmet alımlarına ve % 10 civarında da sermaye giderlerine ayrıldığı görülmektedir. Sermaye giderleri, alet, teçhizat, makine vb.' den oluşmaktadır. Sermaye giderleri temel olarak yatırım giderleridir ve yatırım ödeneğinin kullanılabilmesi için, Kalkınma Bakanlığı'nın üniversitelerin yatırım projelerini onaylaması gerekir. Kalkınma Bakanlığı'nın onayı alınmadığı takdirde yatırım ödeneği üniversiteler tarafından kullanılamamaktadır.

Üniversite gelirleri ve giderleri dikkate alındığında, üniversitelerin mali yapılarının güçlü olduğunu söylemek mümkün olmamaktadır. Üniversite

gelirlerinin hazine yardımıyla birlikte GSMH'ye oranının % 1'in biraz üzerinde olabileceği ve gelirlerin büyük bir kısmının da personel giderlerine aktarıldığı koşullarda, kaliteli, çağdaş ve evrensel düzeyde bir eğitim – öğretim ve araştırma için üniversite bütçelerinin yetersiz olduğu görülmektedir.

Kamu üniversitelerinin bütçelerinin yetersiz olması, üniversiteleri her geçen gün, bütçe dışında kaynak bulmaya zorlamaktadır. Üniversiteler, bilimsel gelişme için sürekli yenilenen bir alt yapıyla donanması gereken kurumlardır. Çeşitli yöntemlerle, finansman kaynağı arayan ve bilimsel gelişme endişesini geri plana atarak, ticari amaçları ön plana çıkaran kurumlar olmamalıdır. Dolayısıyla, ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınması için son derece önemli olan üniversitelerin, daha nitelikli, evrensel düzeyde rekabet edebilir bir yapıya sahip olması için gerekli çözüm, bütçesinin uluslararası standartlar seviyesine çıkartılmasıdır. Üniversiteler, daha az öğrenci sayısı, öğretim üye ve yardımcılarının evrensel düzeyde araştırma yapmalarına ve öğrencilerin dünya dillerinden en az birisine hakim seviyede öğrenim görmelerine imkan veren bütçe kaynaklarına sahip olmalıdır.

Üniversite, insan yaşamında büyük öneme sahip olan, dünyaya büyük bir pencereden bakmayı sağlayan, sadece bilimsel ve mesleki bilgiler vermeyip, dünya ve yaşanan ülkeye ait geniş boyutta bilgiler veren, kişinin yaşamında kendisini geliştirebileceği bir zemin sunup, bunun üzerine müzik, spor, resim, politika, tarih ve benzeri konularda kendi yeteneğini bulma ve başka konuları da öğrenebilme ufku sağlayan kurumlardır. Bu denli önemli olan kuruluşların mali disiplin politikalarına feda edilmemesi gerekir.

ÜNİVERSİTE GÜNDEMİNDEN

Bültenimizin geçen sayısında (Cilt: 11, Sayı: 1, Yıl: 2013) ele aldığımız sorunlar geçerliliğini koruduğu gibi, bunlara yenileri ekleniyor. Gazi Eğitim Fakültesi'nin K ve L Bloklarının yıkılmasıyla çalışma odalarından yoksun kalan öğretim elemanları, ya da Kasım başında Tunus Caddesi'ndeki binalarından Gölbaşı Yerleşkesi'ne apar topar taşınmaları nedeniyle derslerin dahi başlayamadığı bölümlerin sıkıntıları gibi!

Önce 31 Temmuz, sonra 1 Ekim 2013 tarihli e-posta iletilerimizle, sizlerle paylaştığımız konulardan biri de Temel Tıp Laboratuvarları'nın Gölbaşı'nda oluşturulan Yaşam Bilimleri Merkezi'ne taşınmasıydı. Bu konuda nihai kararı vermesi gereken Ankara Bölge İdare Mahkemesi'nin 4. İdare Mahkemesince verilmiş olan yürütmenin durdurulmasının kaldırılması kararını bozduğu ileri sürülüyor. Ancak bu yönde bir kararın tebliğ edilmesinden sonra kısmen gerçekleşmiş olan taşınma işleminin akıbetinin ne olacağını da kimse tahmin edemiyor.

Akademik Kadrolar, Yönetim ve Hukuk

Öğretim elemanlarının akademik yükseltme ve atanmalarda, çoğu defa siyasi veya keyfi-kişisel gerekçelerle haksızlığa uğratılmalarını -daha önce de belirtmiş olduğumuz gibi- mobbing uygulamasının en belirgin örneği olarak görüyoruz. Bu nedenle de Rektör Prof. Dr. S. Büyükberber'in göreve başladığı 6 Ağustos 2012 günü yayımladığı ilk mesajındaki vadin gerçekleşmemesi karşısında hayal kırıklığı yaşayan öğretim üyelerimizin duygularını çok iyi anlıyoruz. Anımsanacağı gibi Rektör o mesajında "herkesin özlük hakları teminat altındadır" demiş ve kimsenin ötekileştirilmeyeceğini vurgulamıştı.

Burada hangi fakültelerin hangi birimlerinde, kimlerin hak mağduriyetine uğradığı üzerinde durmayacağız. Bunun yerine kadro mağduriyetlerine ilişkin, başka üniversitelerde yaşanmış örnek olaylar konusunda Danıştay'ın yakın yıllarda vermiş olduğu bazı kararları sunacağız:

- Danıştay 8. Dairesi'nin 2009/5454 Esas; 2009/7028 Karar No.lu davaya ilişkin kararı, "Davacının başkanı olduğu bölüme yapılacak atama için bir istemde bulunulmadığı veya bu konuda Rektörlükçe görüşlerin alınmadığı, bir başka ifadeyle kadro ihtiyacının belirlenmesine ve akademik kadro ilanına çıkılmasına ilişkin süreç tamamlanmadan Rektörlükçe doçentlik kadrosu ilanı verildiği görülmektedir" görüşünden hareketle kadro ilanı sonucunda yapılan atamada oybirliğiyle **hukuka uyarlık** bulmamıştır.

- Aynı Daire'nin, 2007/9142 Esas; 2009/1930 Karar No.lu Kararı, bir anabilim dalının ihtiyaç üzerine belirlediği kadro taleplerinin hiçbir gerekçe gösterilmeksizin dikkate alınmamasına ilişkindir. 8. Daire oybirliğiyle aldığı kararla bu durumda, "Anabilim Dalı'nın bu yöndeki ihtiyacı değerlendirilmeksizin tesis edilen işlemde hukuka uyarlık görülmemiştir" demektedir.

Üniversite'nin Yeniden Yapılanması

Gazi bünyesinde yeni bir merkez üniversitesinin kurulmasının planlandığını geçen sayımızda belirtmiştik. Bu bağlamda; İşletme, Beşeri Bilimler ve Siyasal Bilgiler Fakülteleri'nin kurulmasının düşünüldüğüne, ancak İşletme Fakültesi'nin YÖK'ten onay alamadığına da işaret etmiştik. Geçen 6 aylık sürede, Ankara'da Ulus'ta kurulan Sosyal Bilimler Üniversitesi bünyesinde; Sosyal ve Beşeri Bilimler ve Siyasal Bilgiler Fakültelerinin açılmasıyla, konu Üniversitemizin gündeminden çıkmış bulunuyor. İngilizce eğitim vermesi öngörülen ikinci Tıp Fakültesi ise zaman zaman haber konusu olmaya devam ediyor. Polatlı Yerleşkesi'nde, İlahiyat ve Fen Edebiyat

Fakülteleriyle, Polatlı Teknik Bilimler Yüksek Okulu yanında bir Uygulamalı Bilimler Fakültesi'nin kurulmasının düşünüldüğü belirtiliyor. Ancak burada da bir kesinlik yok!

DUYURU

Gazi Ünitersiteli Öğretim Üyeleri Derneği'nin 12. Olağan Genel Kurulu 7.12.2013 tarihinde saat 13.00'de Meşrutiyet Caddesi No: 19, TMMOB, MMO 5. kat toplantı salonunda, çoğunluğun sağlanamaması durumunda, 14.12.2013 tarihinde aynı saatte ve aynı adreste, aşığıdaki gündemle toplanacaktır.

GÜNDEM

1. Açıliş, saygı duruşu ve İstiklal Marşı
2. Divan Seçimi
3. Yönetim Kurulu Çalışma ve Mali Raporlarının Okunması ve Görüşülmesi
4. Denetim (Denetleme) Kurulu Raporlarının Okunması ve Görüşülmesi
5. Yönetim Kurulu'nun Aklanması
6. Denetim Kurulu'nun Aklanması
7. Yeni Dönem Tahmini Bütçesinin Okunması ve Oylanması
8. Yönetim ve Denetim Kurulu Asıl ve Yedek Üyelerinin Seçimi
9. Dilek ve Temenniler

DÜNDEM BUGÜNE ÜNİVERSİTELER

Prof. Dr. M. Tuba Ongun

Ülke siyasetinin yakıcı gündeminin, yükseköğretim sistemi ve üniversitelerimizin sorunlarının çok önüne geçtiği günler yaşıyoruz. YÖK'ün hazırladığı Yükseköğretim Yasa Taslağı'nın rafa kaldırılma serüvenini, Akademik Bülten Yıl: 2013, Sayı: 1'de ele almıştık. Yaklaşık on aydır "üniversite reformu" gündemden çıkmış bulunuyor. YÖK ve hükümet çevreleri, zaman zaman basında "Bakan'dan Akademisyenlere Zam Müjdesi" (Memurlar.net, 07.05.2013) ve "Maaş Konusunda Reform Kaçınılmaz" (Memurlar.net, 21.08.2013) gibi başlıklarla yer bulan, özlük haklarına ilişkin ve yıllardır kanıksanmış açıklamalar dışında üniversite sorunlarına girmemeye çalışıyor.

Bültenimizin bu sayısında, Derneğimizde sürdürdüğüm yöneticilik görevini devretmeye sayılı günler, emekliliğine ise sayılı haftalar kalmış bir akademisyen olarak, üniversitelerimizin dünü ve bugününe ilişkin düşüncelerimi sizlerle paylaşmaya çalışacağım. Otuzdört yıla yaklaşan meslek yaşamımda, tanıdığı olduğum ya da içinde bulunduğum demokratik-özerk üniversite mücadelesini bu bağlamda değerlendirmek istiyorum.

12 Eylül'den 28 Şubat Günlerine

12 Eylül 1980 darbesi ve 1982 yılında bu darbenin bir ürünü olarak doğan YÖK üzerine çok şeyler söylendi ve yazıldı. YÖK'ün yol açtığı yıkımı kavramak açısından, 1402 Sayılı Yasa ile sorgusuz-sualsiz görevinden alınan veya istifaya ya da erken emekliliğe zorlanan öğretim elemanı sayısının H.

Özen'in verdiği bilgilere göre 4970 dolayında olduğunu anımsatmak bile sanırım yeterlidir.

YÖK'le gelen, aşırı merkezîyetçi, otoriter ve siyasal planda hayli reaksiyoner yeni yapı, kısa sürede yerleşirken, öğretim üyelerinin önce (1986) Tüm Öğretim Elemanları Derneği (TÜMÖD), daha sonra üniversite dernekleri ve eğitim sendikalarında örgütlenmeye başladıkları gözlemlendi. YÖK sisteminin yarattığı sorunlar ve bunlar karşısında oluşan tepki ve eleştiriler karşısında yargı organları ve iktidarlar, aldıkları karar ve yasal düzenlemelerle sistemde bazı değişikliklere yöneldi.

Bu değişikliklerden biri 1402 Sayılı Yasayla görevine son verilen öğretim elemanlarının üniversitelere dönmelerine olanak tanıyan ve 1990'da yürürlüğe giren Danıştay kararıydı. Bir diğeri 1992'de kabul edilen, rektör atamalarına ilişkin yasal düzenlemeydi. Buna göre, üniversitelerde öğretim üyelerinin oy kullandığı "temayül yoklamaları" yoluyla en yüksek oyu alan altı aday belirlenecek, YÖK Genel Kurulu'nda bu sayı üçe indirilip Cumhurbaşkanı'na sunulacak ve Cumhurbaşkanı bunlardan birini atayacaktı. İlk başlarda önemli bir adım gibi görülen bu değişikliğin, uygulamada öneminin zamanla tamamen yok olduğu yaşandı ve görüldü.

Görülen bir başka gerçek daha vardı: Oluşan yapının üniversiteleri bazı sağ siyasetlerin arka bahçesi haline getirdiği ve üniversite yönetimlerinin görülmemiş bir gayretkeşlikle siyasal kadrolaşmaya yöneldiği! Bu arada üniversite dernekleri de çoğalıyor ve DYP-SHP Koalisyonu'nun izin verdiği, oldukça sınırlı ve görelî demokratikleşme ortamında etkinliklerini artırmaya çalışıyordu. İşte 1994 yılında ilk Üniversite Kurultayı bu ortamda toplandı.

Bu gelişmeler 28 Şubat 1997 Kararlarıyla bir anlamda kesintiye uğradı. İktidardaki Refahyol Koalisyonu'nun yıkılmasından sonra da etkisini bir süre devam ettiren 28 Şubat süreci karşısında alınacak tavır, öğretim elemanları ve üniversite dernekleri arasında görüş ayrılıkları ve ayrışmalara

neden oldu. Üniversite derneklerinin, bağımsız bir tutum alarak, laik, demokratik özerk üniversiteyi ve bilimsel eğitimi koşulsuz savunan bir çizgide birleşmeleri gerekirken bu gerçekleşemedi ve oldubittiler kabullenildi. Söz konusu ayrışmaların da etkisiyle, 1997 yılındaki 4. Üniversite Kurultayı'ndan sonra 5. Üniversite Kurultayı'nın toplanması için 2010 yılına kadar beklemek gerekti.

Bir Ara Dönem: 2002-2007

2 Kasım 2002 Genel Seçimleriyle iktidara gelen AKP'nin Acil Eylem Planı'nın öncelikleri arasında "Yükseköğretimin Yeniden Yapılandırılması" bulunuyordu. Ne var ki, önce Bakan Erkan Mumcu, daha sonra Hüseyin Çelik döneminde hazırlanan taslaklar; YÖK ve üniversite yönetimlerinin eleştiri ve tepkileriyle karşılaşınca geri çekildi.

2002-2007 döneminde yükseköğretim sisteminde oldukça yoğun bir mücadele yaşandı. Bir yanda Cumhurbaşkanı, YÖK, rektörler ve dekanlar; diğer yanda hükümet ve siyasal iktidarın atadığı kadroların yönettiği bakanlık ve kamu kuruluşlarının yer aldığı mücadele; 2007 yılında önce Cumhurbaşkanı ve YÖK Başkanı'nın, 2008'de ise YÖK Genel Kurulu'nun yapısının değişmesine kadar sürdü. Bu mücadelede YÖK'ün dekan ve rektör atamalarına; Hükümetin ise bütçe, döner sermaye gibi alanlara hakim olması, ciddi gerilimlere yolaçtı. 2009 yılına gelindiğinde ise bazı eski rektörlerin darbecilikle suçlanarak tutuklanmaları, yalnız üniversite değil, kamuoyu vicdanında da yara açan ve toplumdaki kutuplaşmayı artıran bir gelişme olarak algılandı.

2002-2007 ara döneminde YÖK ile siyasal iktidar arasında bir sürtüşme yaratmadan uygulamaya konan Bolonya Süreci, YÖK tarafından 1999'da benimsenmişti. Yükseköğretimde özelleştirmenin hızlanmasını ve piyasa önceliklerinin ağırlık kazanmasını hedefleyen bu süreç, yeni sorunların

kaynağını oluşturmaya başladı. Bolonya Süreci'nin temel felsefesi, sosyal devletin tasfiyesini amaçlayan neoliberal ideolojydi.

Dönüşümün Ortasında Üniversiteler

Beşinci Üniversite Kurultayı'nın 15-16 Ekim 2010 tarihlerinde Ankara'da ve ODTÜ'de onüç yıl aradan sonra toplanması başlı başına anlamlı bir olaydı. Üniversitelerin yaşadıkları sorunların yeni boyutlar kazandığının işaretiydi. Onüç derneğin temsil edildiği Kurultay'da kırküç bildiri sunuldu. Kurultay sonunda kabul edilen Bildirge'nin başlıkları, bugünün sorunlarının kavranması açısından aydınlatıcıdır. Bu başlıkları sırayla verelim: “Baskı Altında Suskun Üniversite Modeli Kabul Edilemez”, “Kâr İçin Bilim, Ticaret İçin Eğitim Yapılamaz”, “Bilim ve Eğitimin Metalaşması Çürümeye Yol Açmaktadır”, “Üniversitede Gericiliğe İzin Verilemez”, “Rektörlük Seçimlerinde Seçilenin Değil Atananın Onaylandığı Sistemden Vazgeçilmelidir”, “Atama ve Yükseltmelerde Tek Ölçüt Bilimsel Liyakat Olmalıdır”, “Bilimsel Çalışma ve Yükseköğretimde Niteliğe Ağırlık Verilmelidir” ve “Ulusal Bilim Politikası Oluşturulmalıdır” (5. Üniversite Kurultayı, Orta Doğu Öğretim Elemanları Derneği, BRC Matbaacılık, Ankara, 2011, ss. 507-509).

6. Üniversite Kurultayı, 5. Kurultay'dan yaklaşık yedi ay sonra İstanbul'da toplandı. İki toplantı arasındaki sürenin kısalığının da etkisiyle, gündemler ve konular birbirine çok yakındı. Yeni olan, 50/d maddesi uyarınca işini kaybetme tehlikesiyle yüz yüze olan araştırma görevlilerinin kararlı sesinin de Kurultay'a yansımaysıydı.

7. Üniversite Kurultayı Aralık 2012'de ve 6. Kurultay'dan 1,5 yıl sonra toplandığında, eğitim sistemimizde önemli bir eksen kayması bütün eleştiri ve tepkilere karşın gerçekleşmiş ve kesintili eğitim başlatılmıştı. Yeni sistemin ana unsuru imam-hatip ortaokulları ve liseleriydi (Bkz. Akademik Bülten, Yıl: 2013, Cilt: 1, Sayı: 1).

Bir bütün olarak değerlendirildiğinde, 2009 yılında TÜBİTAK'ın Darwin'i sansürlemesinden bu yana; ilahiyat fakültelerinde felsefe derslerinin YÖK tarafından önce kaldırılıp sonra tekrar müfredata konması, imam-hatip liseleri müfredatının bütün ortaokul ve liselere yayılmasına ve ilköğretimde örtünmenin serbest olmasına ilişkin söylemler, yaşadığımız dönüşümün ciddiyetini göstermek açısından çarpıcıdır. Akademik yükseltme ve atamalarda, kabul edilmiş akademik ölçütlere karşın hak ihlalleri de sürmekte, siyasallaşmadan kaynaklanan sorunlar büyümektedir.

Karanlığın yoğunlaştığı bu ortamda demokratik, laik ve özerk üniversite idealine inanan öğretim elemanlarının, Bilim ve Aydınlanma geleneğinin tarihsel mirasına sahip çıkarak, kendi aralarında en geniş birliği sağlamaları ve atacakları her adımda en geniş toplumsal desteği almaya çalışmaları kaçınılmaz bir görev olmaktadır.

DUYURU

Gazi Üniversiteli Öğretim Üyeleri Derneği'nin 12. Olağan Genel Kurulu 7.12.2013 tarihinde saat 13.00'de Meşrutiyet Caddesi No: 19, TMMOB, MMO 5. kat toplantı salonunda, çoğunluğun sağlanamaması durumunda, 14.12.2013 tarihinde aynı saatte ve aynı adreste, aşağıdaki gündemle toplanacaktır.

GÜNDEM

1. Açılış, saygı duruşu ve İstiklal Marşı
2. Divan Seçimi
3. Yönetim Kurulu Çalışma ve Mali Raporlarının Okunması ve Görüşülmesi
4. Denetim (Denetleme) Kurulu Raporlarının Okunması ve Görüşülmesi
5. Yönetim Kurulu'nun Aklanması
6. Denetim Kurulu'nun Aklanması
7. Yeni Dönem Tahmini Bütçesinin Okunması ve Oylanması
8. Yönetim ve Denetim Kurulu Asıl ve Yedek Üyelerinin Seçimi
9. Dilek ve Temenniler

EDİTÖR'ÜN NOTU

Değerli Öğretim Üyeleri,

Bültenimizin bu yılki ikinci ve son sayısında, üç imzalı yazı ve Üniversite haberleri yer almaktadır. Editörün “Dünden Bugüne Üniversiteler” başlıklı yazısı, demokratik, özerk, laik üniversite mücadelesinin otuz yılı aşkın geçmişini ana hatlarıyla değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Doç. Dr. Nilgün Görür Tamer’in “Tasarım ve Planlama Eğitimi Neden Diğer Bilim Alanlarındaki Eğitime Benzemiyor” isimli yazısı, Mimarlık Fakültesindeki planlama ve tasarım odaklı eğitimin, özellik ve kalitesini belirleyen fiziki ve insani etkenlerin analizine yönelik bir akademik yazıdır. Yrd. Doç. Dr. Haydar Lütfü Ejder ise “Üniversite ve Bütçe” başlığı altında, birçoğumuzun eksik bilgi ve kavrayışa sahip olduğu bir konuda üniversitenin finansal kaynaklarını açıklamaya çalışmıştır. “Üniversite Gündeminden” başlığı altındaki yazıda özellikle akademik kadro mağduriyetlerinin hukuki boyutlarının ilginizi çekeceğini düşünüyoruz. Bültenimizde son olarak 12. Olağan Genel Kurul duyurusunu dikkatlerinize sunuyoruz.

Sevgi ve saygılarımla

Prof. Dr. M. Tuba Ongun

Editör

Tasarım ve Planlama Eğitimi Neden Diğer Bilim Alanlarındaki Eğitime Benzemiyor?

Doç.Dr. Nilgün GÖRER TAMER (Şehir Plancısı)

Her fakülte içerdiği bölümlerin bilim alanına bağlı olarak farklılaşan öznel bir yapı oluşturur. Bu durum eğitim için gerekli altyapı ve donanımlara yansır. Öznel koşullardan kaynaklanan farklılıkların üniversite yönetimleri tarafından doğru algılanabilmesi / okunabilmesi, fakültelerin gelişmesinin önünü açar. Dolayısıyla fakültelerin iyi yönetilmesi üniversitenin bütününde eğitimin kalitesini belirleyici bir rol oynar. Bu yazı, Üniversitemizin Mimarlık Fakültesindeki planlama ve tasarım odaklı eğitimin özelliklerini ve bu eğitimin kalitesini belirleyen olmazsa olmaz altyapı ve donanımları anlatmak üzere kaleme alınmıştır.

Tüm eğitim alanları içerisinde tasarım ve planlama eğitimi, gerektirdiği altyapı ve donanımlar açısından farklılık gösteren bir alandır. Bu alanda mesleki eğitimin verildiği uygulamalı dersler, program içinde hem kredi hem de ders saati olarak ağırlıklı yer tutmaktadır. Uygulamalı ve özel değerlendirmeli derslerin ortak adı olan atölye (stüdyo), öğrenci ile birebir (usta çıkar ilişkisine benzetilebilir) çalışmanın olduğu ve “kritik”ler aracılığı ile ürünün ve öğrencinin geliştirildiği bir öğrenme sürecini kapsar. Bu süreç, teorik derslerde öğrenciye aktarılan bilginin içselleştirilmesine ve daha da basitleştirilerek teknik çizim-resim dersine indirgenemez. Atölye derslerinin kapsamı konusunda, öğrenciye öğretim üyesinin teorik bilgi verdikten sonra o bilgi doğrultusunda asistan gözetiminde öğrencinin tek başına çizim masası başında standart bir çizim kâğıdına sadece anlatılanı çizmesi ya da anlatılan teknik ile çizebilmesini sağlayan uygulamalı bir ders olarak değerlendirilmesi maalesef yanlış bir algılamadır. Öğrenme sürecinin ürünleri olan projelerin atölye öğretim üyelerinden oluşan bir jüri tarafından değerlendirilmesi ise bir diğer önemli farklılıktır.

Atölye dersleri, dört yıllık eğitim süreci içinde öğrencinin meslek yaşamında karşılaşacağı konuların temel altyapısını, sınırlı planlama, proje ve tasarım çalışmaları aracılığı ile problem çözmeye odaklanan bir araştırma, geliştirme ve yaratma sürecidir. Özellikle şehir ve bölge planlama eğitimi için araştırma planlama eğitiminin olmazsa olmaz bir parçasını oluşturur. Öğrencilerin mesleki ve akademik gelişimleri sürecinde kentlerde yapılan çalışmalar, yerinde yapılan araştırma, inceleme ve tespitlere dayalı bilgi toplama sürecidir. Bu nedenle her dönem yapılan ve bir hafta süren “saha araştırmaları” bir rekreatif gezi / etkinlik değil, atölye dersinin sahada sürdürülmesidir. Nasıl laboratuvar malzemesi gereksinmesi olan bölümlere üniversite malzeme temin ediyorsa, bu seyahatlerin bedelinin şehir ve bölge planlama bölümü öğrencilerine de ödenmesi gerekir. Çünkü planlama eğitiminin laboratuvarları kentlerdir.

Dolayısıyla atölye derslerinde sağlanan bilgi ve beceri doğrultusundaki çalışmalar, tasarım ve planlama eğitimi programlarının iskeletini oluşturmaktadır.

Atölye eğitim sürecinin gerektirdiği bilgi ve beceri (teorik bilgi, çizim, bilgisayar programı, araştırma ve analiz yöntemleri vd.), aynı anda, aynı dersin içinde, bir sürecin parçası olarak eş zamanlı verilmektedir. Bu nedenle tek bir öğretim üyesi ile ders yürütülemez. Atölye eğitiminin içerisinde farklı konular ve alan içindeki alt uzmanlık alanlarından oluşan geniş bir kadronun olması gerekir. Bu ne kadar çok öğretim görevlisi o kadar çok öğrenci (öğretim elemanı başına öğrenci) olarak aralarında doğru orantı kurulacak bir eğitim alanı değildir. Atölye grubu öğretim üyelerinin, her bir öğrenci ile karşılıklı olarak, ders saati süresince ilgilenebileceği sayıda öğrenci olması gerekir. Öğretim üyesinin niteliği ve sayısı ile öğrenci sayısı (maksimum 30 civarında olması) tasarım ve planlama eğitiminin kalitesi açısından oldukça önemli bir eşik değerdir.

Öğretim üyelerinin planlama ve tasarım alanları içindeki alt uzmanlık alanı konularındaki çeşitlilik kadar, kadronun yarı zamanlı öğretim üyeleriyle

zenginleştirilmesi de bir diğer farklılıktır. Öğretim elemanı ve üyesinin dışında atölye çalışmalarında, mesleği özel sektörde ve kamu sektöründe icra eden profesyonellerin ayrı misyonları vardır. Atölye eğitim süreci içerisinde yarı zamanlı öğretim üye ve elemanlarının görevlendirilmesi, piyasa ve kamu alanlarıyla bir arayüz sağlamak açısından önemlidir. “Arayüz” ile tanımlanmak istenen akademik dünya dışında mesleğin icra edildiği alanda (piyasada) işi talep eden kamu kesimi ve özel sektörün gelişen ihtiyaçlarından haberdar olunması / var olan sorunların akademik alanda doğru değerlendirilerek sorunların (problemin) “ideal” çözümlerinin atölye dersleri kapsamında ele alınmasıdır. Kısaca “arayüz” bilimsel olan (ideal olan) ile pratik dünyanın kesiştiği alandır. Bu kesişme alanının oluşturulması iki yönlü avantaj sağlar. Birincisi eğitimin piyasa süreçleri ile kontrollü yaklaşmasını sağlar. Bu yaklaşma akademisyenin, bilimsel araştırma ve üretim süreçlerinden uzaklaşarak ticari bir sürecin aktörü haline gelmesini önler. Bu noktada döner sermaye aracılığı ile yapılan profesyonel işler için de bir not düşmekte yarar var. Döner sermaye aracılığıyla piyasada özel sektör tarafından işin özelliği gereği sağlanamayan işlerde, yapılacak çalışmaya farklı olarak yeni bir bakış açısı, yöntem, araç ve yaklaşım sağlanıyorsa, kısaca bilimsel bir emek ve çaba yapılan işe katılıyorsa ve bu katkının verilen eğitime doğrudan ya da dolaylı bir katkısı ve açılımı varsa anlamlıdır. Aksi takdirde piyasada elde edilebilecek bir ürünün (plan, proje, tasarım hizmetlerinin) benzerini sağlıyorsa, üniversite ve özel sektör arasındaki bu ilişki, işbirliği değil rekabet olur. İkinci avantaj, meslek alanındaki gelişmeler (hem bilimsel ve hem de piyasa talepleri açısından) karşılıklı ve eş zamanlı olarak öğrenciye aktarılır. Serbest çalışan tanınmış mimarların (büroların), şehir plancılarının ve tasarımcıların atölye dersleri kapsamında yarızamanlı görevlendirilmesinin yukarıdaki avantajlarına ek olarak, öğrencinin iş yaşamını tanıması ve bu bürolarda staj olanağı sağlaması gibi avantajları da beraberinde getirir. Kamu kurumlarında çalışan uzmanların yarı zamanlı görevlendirilmesi konusu ise özellikle şehir ve bölge planlama bölümü açısından büyük önem taşımaktadır. Ülkemizde merkezi yönetim, yerel yönetim kurum ve kuruluşlarında planlama önemli ölçüde yönlendirilmektedir. Bu açıdan planlama ile ilgili kurum ve kuruluşlarda

uygulanan tekniklerin ve araçların aktarılmasında, bu kurumlarda çalışan veya emekli olan uzmanların yarı zamanlı istihdamı, atölyelerde verilen eğitimin önemli bir zenginlik kaynağıdır.

Fiziksel koşullar ve ortam (ambians) belki de diğer fakülte binalarından mimarlık fakültesini ayırd edici somut en önemli fiziksel farklılıktır. Bu fiziksel farklılık atölye adı verilen ve mühendislikte teknik çizim yapılan büyük geniş bir sınıftan farklıdır. Bu farklılığı anlatmak için ve daha çarpıcı olarak ortam değerini ifade etmek için örnek olarak ülkenin önde gelen saygın mimarlık fakültelerinin bulunduğu yapılar verilebilir. İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Taşkışla'da, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yıldız Sarayı Korusunda bir yapı içinde eğitim vermektedir. Yeni kurulan üniversitelerin mimarlık bölümleri içinde Mardin'de Artuklu Üniversitesinin Mimarlık Fakültesi örnek verilebilir. Daha önce adliye ve hapisane olarak kullanılan geleneksel mimari özellikleri taşıyan bir yapının mimarlık fakültesi olarak kullanımının, hem üniversiteye hem kente hem de mimarlık eğitimi alan öğrencilere, kattığı değer önemlidir. Fakülte binası, bulunduğu ayrıcalıklı konumu ve restorasyon ile kazandığı yeni fiziksel kullanım özellikleriyle eğitimin bir parçası olarak "öğreten bir mekan" dır.

Bu açıdan üniversitemiz Mimarlık Fakültesinin önünde avantaja dönüşebilecek bir konu, yeni fakülte binası olarak bulunmaktadır. Üniversitemiz Mimarlık Fakültesi eskiden olduğu gibi yine Mühendislik fakültesi içinde yeni bir fakülte olarak varlığını sürdürmektedir. Fakülte için tasarım ve planlama eğitime uygun bir binanın yapılması ya da uygun bir tarihi yapı içinde eğitimin verilmesi, tasarım ve planlama öğrencilerinde farkındalık yaratacaktır.

Yazıyı sonuçlandırırken üniversite yönetiminin "eğitimin kalitesini artırma" hedefinden hangi uygulamalar aracılığı ile uzaklaştığının da altını çizmek gerekir. Hangi alanda olursa olsun öğrenci sayısı, dersliklerin öğrenci kapasitesi ve diğer fiziksel koşulların eğitimin kalitesini etkilediği ortadadır. Öğrenci sayısının bir atölyede 100 kişiyi bulduğu, masa sayısının yetmediği,

bilgisayar ve gerekli programların sağlanmadığı, yetersiz bilgisayar laboratuvarları/ derslikler ve atölyelerde iyi niyetli bir eğitim ile diğer mimarlık fakülteleriyle yarışmanın olanağı yoktur. Öğrencilerin büyük umutlar ile hazırlandığı ve bir maratondan çıkarak üniversite sınavı sonrasında geldikleri fakültenin, meslek eğitiminin gerektirdiği fiziksel ortamı, kadroyu ve diğer olanakları ile bir bütün içinde öğrenciyi karşılaması gerekir.

Yönetim ve yöneticilerin tutumları kalitenin yükseltilmesi sürecinde ayrıca önemli bir rol oynar. Üniversite, kaliteyi sadece bazı fakültelerine yatırım (kadro, ödenek vb.) yaparak sağlayamaz. Üniversite tek tek bölümlerin gelişimine katkıda bulunarak fakültelerini geliştirir ve dolayısıyla üniversite için arzulanan kalite düzeyi yakalanabilir. Üniversite idaresi tarafından dışlanan bölümler olduğu sürece buruk sınırlı bir gelişim izlenir. Fakültelerin öznel niteliklerini anlamadan tek bir şablon tutarak yönetmek, ek ders ve yolluk ödemelerine, atölye oluşumlarına müdahale etmek, kadro bekleyen öğretim elemanı ve üyelerini mağdur etmek, üniversitenin araştırma fonunu değersizleştirmek gibi uygulamalar, üniversite genelinde “kalite”yi arttırmayı hedefleyen bir idarenin başvuracağı araçlar değildir. Hedeflenen gaye ve bunun için kullanılan araçlar arasında tutarlılık olmalıdır. Araçların seçimi niyeti de belirler.

ÜNİVERSİTE GÜNDEMİNDEN

Bültenimizin geçen sayısında (Cilt: 11, Sayı: 1, Yıl: 2013) ele aldığımız sorunlar geçerliliğini koruduğu gibi, bunlara yenileri ekleniyor. Gazi Eğitim Fakültesi'nin K ve L Bloklarının yıkılmasıyla çalışma odalarından yoksun kalan öğretim elemanları, ya da Kasım başında Tunus Caddesi'ndeki binalarından Gölbaşı Yerleşkesi'ne apar topar taşınmaları nedeniyle derslerin dahi başlayamadığı bölümlerin sıkıntıları gibi!

Önce 31 Temmuz, sonra 1 Ekim 2013 tarihli e-posta iletilerimizle, sizlerle paylaştığımız konulardan biri de Temel Tıp Laboratuvarları'nın Gölbaşı'nda oluşturulan Yaşam Bilimleri Merkezi'ne taşınmasıydı. Bu konuda nihai kararı vermesi gereken Ankara Bölge İdare Mahkemesi'nin 4. İdare Mahkemesince verilmiş olan yürütmenin durdurulmasının kaldırılması kararını bozduğu ileri sürülüyor. Ancak bu yönde bir kararın tebliğ edilmesinden sonra kısmen gerçekleşmiş olan taşınma işleminin akıbetinin ne olacağını da kimse tahmin edemiyor.

Akademik Kadrolar, Yönetim ve Hukuk

Öğretim elemanlarının akademik yükseltme ve atanmalarda, çoğu defa siyasi veya keyfi-kişisel gerekçelerle haksızlığa uğratılmalarını -daha önce de belirtmiş olduğumuz gibi- mobbing uygulamasının en belirgin örneği olarak görüyoruz. Bu nedenle de Rektör Prof. Dr. S. Büyükberber'in göreve başladığı 6 Ağustos 2012 günü yayımladığı ilk mesajındaki vaadin gerçekleşmemesi karşısında hayal kırıklığı yaşayan öğretim üyelerimizin duygularını çok iyi anlıyoruz. Anımsanacağı gibi Rektör o mesajında "herkesin özlük hakları teminat altındadır" demiş ve kimsenin ötekileştirilmeyeceğini vurgulamıştı.

Burada hangi fakültelerin hangi birimlerinde, kimlerin hak mağduriyetine uğradığı üzerinde durmayacağız. Bunun yerine kadro mağduriyetlerine ilişkin,

başka üniversitelerde yaşanmış örnek olaylar konusunda Danıştay'ın yakın yıllarda vermiş olduğu bazı kararları sunacağız:

- Danıştay 8. Dairesi'nin 2009/5454 Esas; 2009/7028 Karar No.lu davaya ilişkin kararı, "Davacının başkanı olduğu bölüme yapılacak atama için bir istemde bulunulmadığı veya bu konuda Rektörlükçe görüşlerin alınmadığı, bir başka ifadeyle kadro ihtiyacının belirlenmesine ve akademik kadro ilanına çıkılmasına ilişkin süreç tamamlanmadan Rektörlükçe doçentlik kadrosu ilanı verildiği görülmektedir" görüşünden hareketle kadro ilanı sonucunda yapılan atamada oybirliğiyle **hukuka uyarlık** bulmamıştır.

- Aynı Daire'nin, 2007/9142 Esas; 2009/1930 Karar No.lu Kararı, bir anabilim dalının ihtiyaç üzerine belirlediği kadro taleplerinin hiçbir gerekçe gösterilmeksizin dikkate alınmamasına ilişkindir. 8. Daire oybirliğiyle aldığı kararla bu durumda, "Anabilim Dalı'nın bu yöndeki ihtiyacı değerlendirilmeksizin tesis edilen işlemde hukuka uyarlık görülmemiştir" demektedir.

Üniversite'nin Yeniden Yapılanması

Gazi bünyesinde yeni bir merkez üniversitesinin kurulmasının planlandığını geçen sayımızda belirtmiştik. Bu bağlamda; İşletme, Beşeri Bilimler ve Siyasal Bilgiler Fakülteleri'nin kurulmasının düşünüldüğüne, ancak İşletme Fakültesi'nin YÖK'ten onay alamadığına da işaret etmiştik. Geçen 6 aylık sürede, Ankara'da Ulus'ta kurulan Sosyal Bilimler Üniversitesi bünyesinde; Sosyal ve Beşeri Bilimler ve Siyasal Bilgiler Fakültelerinin açılmasıyla, konu Üniversitemizin gündeminden çıkmış bulunuyor. İngilizce eğitim vermesi öngörülen ikinci Tıp Fakültesi ise zaman zaman haber konusu olmaya devam ediyor. Polatlı Yerleşkesi'nde, İlahiyat ve Fen Edebiyat

Fakülteleriyle, Polatlı Teknik Bilimler Yüksek Okulu yanında bir Uygulamalı Bilimler Fakültesi'nin kurulmasının düşünüldüğü belirtiliyor. Ancak burada da bir kesinlik yok!

ÜNİVERSİTELER VE BÜTÇE

Yrd. Doç. Dr. Haydar Lütfü EJDER

Türkiye’de kamu üniversitesi sayısı gün geçtikçe artmakta ve her ilde açılan üniversitelerin yanı sıra, ilçelerde de üniversiteler kurularak, ülkemiz kamu üniversitesi bakımından sayıca zenginleştirilmektedir. Üniversite sayısının artması, ülkemizde üniversite mezununun artmasına neden olurken, bir yandan da yeni kurulan ve daha önce kurulmuş olan üniversitelerdeki eğitim – öğretimin kalitesinin ne düzeyde olduğu sorusunu gündeme getirmektedir. Üniversite kalitesinin artması ve uluslararası düzeyde bir eğitimin sunulabilmesi için, birçok etken ön plana çıkmaktadır. Bu etkenlerden bir tanesi ve önemli ölçüde belirleyici olanı, üniversitelerin finansman sorunudur. Ülkemizde üniversitelerin mali açıdan yeterince desteklendiğini ve üniversite eğitimine yeterli miktarda kaynak ayrıldığını söylemek mümkün değildir.

Üniversiteler, 01.01.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu’na göre, özel bütçeli kuruluşlardır. Buna göre, özel bütçe, “bir bakanlığa bağlı veya ilgili olarak belirli bir kamu hizmetini yürütmek üzere kurulan, gelir tahsis edilen, bu gelirlere harcama yapma yetkisi verilen, kuruluş ve çalışma esasları özel kanunla düzenlenen ve 5018 Sayılı Kanuna ekli (II) sayılı cetvelde yer alan her bir kamu idaresinin bütçesidir”. Yasal tanıma göre, üniversitelerin kendi gelirleri vardır, kendi gelirleriyle kendi giderlerini finanse ederler ve açıkları kalırsa hazine yardımı ile bu açıklarını karşılarlar. Ayrıca, 5018 Sayılı Kanun’a göre, üniversiteler de diğer kamu kurumları gibi, bütçelerini stratejik plana dayalı performans esaslı bütçe sistemine göre düzenlemek zorundadırlar. Çünkü bu kanuna göre, “Kamu idareleri; kalkınma planları, programlar, ilgili mevzuat ve benimsedikleri temel ilkeler çerçevesinde geleceğe ilişkin misyon ve vizyonlarını oluşturmak, stratejik amaçlar ve ölçülebilir hedefler saptamak, performanslarını önceden belirlenmiş olan göstergeler doğrultusunda ölçmek ve bu sürecin izleme ve değerlendirmesini yapmak amacıyla katılımcı yöntemlerle stratejik plan

hazırlarlar". 5018 Sayılı Kanun'a göre, üniversitelerin gelirleri ve tüm kaynakları bu yasaya göre belirlenecektir. Stratejik planlama ile orta vadeli bir perspektifle harcama ve gelir planlamasının da yapılması, üniversitelerin bütçe politikalarına dahil edilmiştir. Denetim süreci ise, iç denetim ve dış denetim olarak düzenlenmiştir. İç denetim, kendi bünyelerinde oluşan iç denetim kurulu tarafından yapılmakta iken, dış denetim Sayıştay tarafından yapılmaktadır. Üniversiteler, 5018 Sayılı Kanun çerçevesinde stratejik planlamaya dayalı performans esaslı bütçe sistemini uygulamak durumundayken, bütçe kodlama sistemi itibariyle de, bütçesini analitik bütçe kodlama sistemine göre düzenlemek zorundadır.

Analitik bütçe kodlama sistemi itibariyle, kamu üniversitelerinin gelirleri, öz gelirler ve hazine yardımı olarak ikiye ayrılır. Öz gelirler, öğrencilerden alınan harçlar, yayın gelirleri, taşınır – taşınmaz mal gelirleri, sosyal tesis gelirleri ve bağış ve yardımlar olarak tanımlanabilir. Üniversite öz gelirlerinin hiçbir şekilde üniversite giderlerini karşılayamadığı dikkate alındığında, üniversitelerin büyük oranda hazine yardımı ile finansmanlarını sağladıkları belirtilebilir. Dolayısıyla, üniversite gelirlerinin yüzde 90'lık kısmının hazine yardımından oluştuğunu ifade etmek mümkündür. Öz gelirler olarak belirtilen gelirlerin ise % 10 civarında olduğu görülmektedir. Bazı büyük üniversiteler, döner sermaye işletmelerine sahip olup, bu işletmelerden elde edilen gelirin önemli bölümü, döner sermaye geliri sağlayan personele maddi katkı sağlamak, aynı zamanda birimlerin araç – gereç ihtiyacını karşılamak için kullanılmaktadır. Döner sermaye gelirleri ortalama olarak, hazine yardımlarının % 20'sine ulaşmaktadır. 5018 Sayılı Kanun'un uygulamaya girmesiyle, döner sermaye işletmelerinin kaldırılacağı ve gelirlerinin bütçe için alınacağı dikkate alındığında, temel geliri hazine yardımı olarak kalmaktadır.

5018 Sayılı Kanun'a göre bütçe süreci "Orta Vadeli Mali Plan" ile başlamaktadır. Maliye Bakanlığı tarafından hazırlanan 2014 – 2016 Orta Vadeli Mali Plan'da Merkezi Yönetim Bütçe ödenekleri belirtilmiştir. Buna göre yüz iki Kamu Üniversitesinin alacağı toplam ödenek 2014 yılında 16,7 milyar

TL civarında olacaktır. Bu ödeneğin üniversitenin temel geliri olduğu dikkate alındığında ve öğrenci harçlarının da kaldırıldığı ve döner sermaye gelirlerinin de yasal mevzuat gereğince önemli ölçüde sınırlandırıldığı göz önüne tutulduğunda, bu ödenek üzerinden üniversite gelirlerini analiz etmek daha doğru olacaktır. Bu ödeneğin 2014 yılı için tahmin edilen gayrisafi milli hasılaya (GSMH) oranının % 1 civarında olduğu görülmektedir.

Üniversite gelirleri yukarıda belirtildiği gibi iken, üniversite giderlerini, personel giderleri, sosyal güvenlik kurumları devlet prim giderleri, mal ve hizmet alımları, cari transferler, sermaye giderleri ve transferleri olarak beşe ayırmak mümkündür. Genel olarak üniversitelere bakıldığında, üniversite giderlerinin ortalama olarak % 70'e yakının personel giderlerine, % 10 civarında sosyal güvenlik kurumu devlet prim giderlerine, % 10 civarında mal ve hizmet alımlarına ve % 10 civarında da sermaye giderlerine ayrıldığı görülmektedir. Sermaye giderleri, alet, teçhizat, makine vb.' den oluşmaktadır. Sermaye giderleri temel olarak yatırım giderleridir ve yatırım ödeneğinin kullanılabilmesi için, Kalkınma Bakanlığı'nın üniversitelerin yatırım projelerini onaylaması gerekir. Kalkınma Bakanlığı'nın onayı alınmadığı takdirde yatırım ödeneği üniversiteler tarafından kullanılamamaktadır.

Üniversite gelirleri ve giderleri dikkate alındığında, üniversitelerin mali yapılarının güçlü olduğunu söylemek mümkün olmamaktadır. Üniversite gelirlerinin hazine yardımıyla birlikte GSMH'ye oranının % 1'in biraz üzerinde olabileceği ve gelirlerin büyük bir kısmının da personel giderlerine aktarıldığı koşullarda, kaliteli, çağdaş ve evrensel düzeyde bir eğitim – öğretim ve araştırma için üniversite bütçelerinin yetersiz olduğu görülmektedir.

Kamu üniversitelerinin bütçelerinin yetersiz olması, üniversiteleri her geçen gün, bütçe dışında kaynak bulmaya zorlamaktadır. Üniversiteler, bilimsel gelişme için sürekli yenilenen bir alt yapıyla donanması gereken kurumlardır. Çeşitli yöntemlerle, finansman kaynağı arayan ve bilimsel gelişme endişesini geri plana atarak, ticari amaçları ön plana çıkaran kurumlar

olmamalıdır. Dolayısıyla, ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınması için son derece önemli olan üniversitelerin, daha nitelikli, evrensel düzeyde rekabet edebilir bir yapıya sahip olması için gerekli çözüm, bütçesinin uluslararası standartlar seviyesine çıkartılmasıdır. Üniversiteler, daha az öğrenci sayısı, öğretim üye ve yardımcılarının evrensel düzeyde araştırma yapmalarına ve öğrencilerin dünya dillerinden en az birisine hakim seviyede öğrenim görmelerine imkan veren bütçe kaynaklarına sahip olmalıdır.

Üniversite, insan yaşamında büyük öneme sahip olan, dünyaya büyük bir pencereden bakmayı sağlayan, sadece bilimsel ve mesleki bilgiler vermeyip, dünya ve yaşanan ülkeye ait geniş boyutta bilgiler veren, kişinin yaşamında kendisini geliştirebileceği bir zemin sunup, bunun üzerine müzik, spor, resim, politika, tarih ve benzeri konularda kendi yeteneğini bulma ve başka konuları da öğrenebilme ufku sağlayan kurumlardır. Bu denli önemli olan kuruluşların mali disiplin politikalarına feda edilmemesi gerekir.